

להאיר את הבית פורום דור שני להלם קרב נייר עמדה

* המסמך מנוסח בלשון זכר אך פונה לכל המגדרים.

מבוא

פורום דור שני להלם קרב מבקש לתת קול ומענה לילדי הלוחמים והלוחמות, שחוו פגיעה פוסט טראומטית בעקבות שירותם הצבאי; להעלות את המודעות להשפעות הפגיעה על המרחב הביתי ולהקנות דרכים להתמודדות עימן; לקדם חקיקה שתטיב הן עם הלוחמים עצמם ובני המשפחה הגרעינית, המעגל התומך הרחב והחברה כולה.

אגף השיקום של משרד הביטחון מטפל בכ-60 אלף נכים. כ-20% מכלל הנכים נפצעו בעקבות אירועי לחימה ופעילות מבצעית, מתוכם כ-6000 פגועי טראומה. בשל מאפייני הפגיעה הפוסט-טראומטית, המדיניות שאומצה וגרירת הרגליים של הממסד לאורך עשורים רבים, חלק גדול מהלומי הקרב המהלכים בינינו לא קיבל הכרה רשמית מהמדינה ואת הטיפול הנדרש לו.

על פי הנתונים הקיימים, בנוסף לפגועי-טראומה המוכרים על ידי אגף השיקום, כ-6000 הלומי קרב נוספים הוכרו על ידי הביטוח הלאומי. זאת בעוד שהרשויות וארגוני הסיוע האזרחיים השונים, מודעים לכך שרבים, רבים מדי, נמצאים במצב של אי-הכרה כרוני, אם בשל היעדר נגישות למידע, היעדר ייצוג משפטי על רקע כלכלי, טיפול לקוי על ידי הרשויות או חוסר במוטיבציה אשר נובע מהכחשה או בושה של מצבם.

כך או כך, הפגיעה הפוסט טראומטית הינה רב מימדית ודורשת התערבות מיידית על מנת לצמצם את הסבל והמצוקה בתוך המשפחות והפגיעות העתידיות בהן. לצערנו, במקרים רבים, הפגיעה מתפרצת במרחק של שנים רבות לאחר אירועי הטראומה והשירות הצבאי, מה שמותיר הלומי קרב רבים מחוץ למעגל ההכרה במסגרת החוק הנוכחית. במקרים רבים, הלומי הקרב ומשפחותיהם נאלצים לחפש בעצמם טיפול ומזור, זאת תוך כדי התמודדות עם הסימפטומים האקוטיים של משבר פוסט-טראומטי.

זאת ועוד, ע"פ מחקרים עדכניים, כ-66% מכלל הלומי הקרב אינם מגיבים לטיפולים השונים, גם אם קיבלו אותו באופן סמוך לפגיעה. רבים יאלצו להתמודד עם הסימפטומים לאורך כל חייהם ואיתם יחד בני משפחותיהם.

השפעות הפגיעה הפוסט-טראומטית על המרחב הביתי

השפעות הפגיעה הפוסט-טראומטית מרובות ובעלות השלכות דרמטיות על מעגלים רחבים בחברה. על מנת לפתוח את הדין על שינויים נדרשים בחקיקה וטיפול הוליסטי מיפינו להלן את ההשלכות האקוטיות ביותר.

בשל מיעוט מחקרים בנושא העברה בין דורית של טראומה על רקע צבאי בישראל, אנו שואבים את המידע להלן מתוך הניסיון האישי שלנו, כבנות ובנים של הלומי קרב; המידע שהצטבר אצלנו בפורום מתוך עבודת שטח, ומתוך מספר מצומצם של מחקרים ומסמכים שפורסמו בשנים האחרונות בעברית.

1. אובדן תעסוקה: הלומי קרב מאבדים את כושר העבודה שלהם לתקופה של שנים או לצמיתות, עקב משברים נפשיים חוזרים ונשנים. במקרים רבים, הם נפלטים ממעגל העבודה טרם כניסתם לתהליך ההכרה. אובדן הכנסה מעמיק את המצוקות הקיימות, מעמיס משקל יתר על ההורה הנוסף, לרוב האישה, שהופכת מפרנסת יחידה ועיקרית בבית, מצב שיוצר הסללה לעוני של המשפחה עצמה ועבור הדור השני.

2. ניתוק המשפחה הגרעינית ממעגלי תמיכה: המצב הנפשי של האב גורם במקרים רבים, לניתוק המשפחה הגרעינית ממעגל המשפחה הרחבה ומעגלים חברתיים רחבים יותר. מה שאנו קוראים "המשפחות השבורות" - משפחות המתמודדות עם התקפי זעם ואלימות של האב או האם, מתרחקות או מתנתקות ממעגלים רחבים של תמיכה כגון חברים ומשפחה רחוקה. מצב זה, הנובע לרוב מתחושות קשות של בושה, מחריף את תחושת הנבדלות של

המשפחה מכלל החברה, ומעכב תהליכים של ריפוי ותיקון אשר יכולים להתאפשר כאשר תחת מעטפת טיפולית ראויה והוליסטית. במצב זה, גדלים הילדים בתוך סיר הלחץ של המשפחה הגרעינית, עם אפשרויות חברתיות מוגבלות.

3. אימוץ מודל זוגי "מקולקל": אחוז הגירושין בקרב נפגעים פוסט טראומטיים על רקע צבאי הינו גבוה במיוחד. בבית, האב או האם הפגועה, פועלים בתפקוד נמוך. לרוב, היחסים בין ההורים קשים, חסרי יציבות, רווי מחלוקות, התפרצויות אלימות, ניכור ונתק רגשי כך שבני הדור השני החשופים לכך, מאמצים לרוב את המודל הזוגי המקולקל של ההורים. מניסיוננו בפורום, אחוז הגירושים בקרב בני דור שני להלם קרב, גבוה בהרבה מהמוצע. יתר על כן, אחוז הרווקים והרווקות שבחרים לא להקים משפחה גבוה אף הוא.

4. ניתוקים בין ההורה הפגוע וילדיו: בהיעדר גורם מלווה וטיפול פסיכולוגי רציף, מוביל המצב הפוסט טראומטי בתוך הבית לנתקים, שנמשכים לעיתים לאורך שנים, בין ההורה הפגוע וילדיו. במסגרת עבודתנו בפורום, אנו נחשפים השכם והערב, לעובדה זו. מצב זה של נתק ומרחק, יכול להתבטא בהיעדר תקשורת מוחלט על רקע גירושים קשים, ניכור הורי, או "תקשורת רעילה" בשל הקושי של הילדים להבין את מצבו של האב.

5. "ילדים הוריים": במקרים רבים נאלצות הבנות והבנים, "לסחוב" על גבם את ההורה הפגוע לאורך שנים. בין אם מהבחינה הפסיכולוגית - הצורך להכיל את מצבו ולשמש לו משענת רגשית למרות שאינם מוכשרים לכך - ובין אם מהבחינה הפיזית; הצורך לטפל בצרכיו הבסיסיים ביותר כגון תזונה, ניקיון וניהול הקשר השוטף שלו. עם העולם. במצב זה, מתפקדים ילדי הדור השני כמטפלים ועובדים סוציאליים בעל כורחם, וללא הכשרה מתאימה.

6. יתמות בגיל צעיר: רבים מהלומי הקרב סובלים מבעיות בריאותיות רבות הן בשל אופי הפציעה והן בשל הזנחה נפשית אשר מובילה לעישון כבד, אלכוהול, סמים ותרופות פסיכיאטריות. מצב זה גורם לתמותה בגילאים צעירים יחסית. כתוצאה מכך, נפרדים הילדים מההורה הפגוע בגיל צעיר, במקרים רבים בנסיבות טראומטיות כגון התאבדות או מחלות קשות.

ההשלכות על המבנה הנפשי של הדור השני

קצרה היריעה מלהכיל ולמפות את ההשלכות הרחבות של הים קרב על המבנה הפסיכולוגי של בנות ובני הדור השני, אך נסמן מספר נקודות קריטיות המשליכות על המצב האישי והנפשי, הן מניסיונו האישי והן מתוך שיחות הפורום עם בנות ובנים במסגרת עבודתנו המשותפת ושיתופים ברשת החברתית.

1. ארגז כלים חסר: ילדי הלומי הקרב יוצאים לחיים הבוגרים עם ארגז כלים חסר, אפופים לרוב בתחושות בושה והסתרה, ודימוי עצמי ירוד. הם נאלצים "להבין את העולם הכאוטי" בעצמם, עם מעט הכוונה ועזרה מהבית, הן במישור החינוכי, והחברתי והן במישור הכלכלי.
2. אחוז גבוה מאיתנו סובל מסימפטומים של טראומטיזציה משנית ו.או העברה בין דורית של טראומה, כגון: חרדות, דיכאון, שינה ירודה, הפרעות אכילה, קשיי ריכוז, שינויים דרסטיים במצבי רוח אשר מקשים על תפקוד גבוה, קשיים ביצירת אינטימיות וקשרים חברתיים בעלי אופי מיטיב, הימנעות ממצבים חברתיים המוניים, וכן מצוקות נפשיות נוספות בעלות אופי פסיכופתולוגי.
3. בשל הזנחה ממסדית, הופכים רבים לנוער בסיכון בשלבים מוקדמים של חייהם, ולנזקקים של שירותי הרווחה והביטוח הלאומי, בשלבים מאוחרים יותר. רבים מתקשים להתמיד במקומות עבודה ובלימודים לאורך כל חייהם הבוגרים.
4. הידחקות לפריפריה החברתית והכלכלית נותנת את אותותיה גם ביחס אנטגוניסטי למדינה ומוסדותיה, בנשירה משירות צבאי בשלבים מוקדמים או אי-גיוס כלל.

הצעות לתיקון המצב הקיים - חקיקה וטיפול הוליסטי

אנו מעריכים את עבודת הקודש שעושות עמותות וארגונים במגזר השלישי, אולם הטיפול בלוחמים הינו תפקידה וחובתה של המדינה.

כדי להקל על עבודת הוועדה, מיפינו באופן מתועדף את הצרכים העיקריים הנדרשים ונקודות כואבות הדורשות התייחסות ומענה המאפשר תיקון של "המשפחות השבורות", שיקדם שינוי משמעותי במצב.

1. העלאת המודעות

- העלאת המודעות להעברה בין דורית של טראומה ומצוקות המשפחות והילדים.
- השתלמויות בנושא העברה בין דורית לגנות, מורים ולשרשרת הגיוס בצהל, הבאים במגע עם ילדי דור שני במהלך השירות הצבאי.

2. טיפול וליווי המשפחות:

- ליווי המשפחה ע"י גורם מתכלל של צרכי האישה והילדים.
- קבוצות תמיכה / טיפוליות לבנות ובנים של הלומי קרב מוכרים, אשר מעוניינים בכך, ללא הגבלת גיל, וללא תלות באחוזי הנכות של ההורה.
- טיפול פסיכולוגי או ליווי רגשי ע"י גורם מתאים לילדי הלומי קרב עד גיל 21, (וללא תלות באחוזי הנכות של ההורה).
- סיוע לילדים קטינים ע"י חונכים (שירות לאומי / סטודנטים / בדגש על דור שני להלם קרב בוגרים, אשר עברו תהליך טיפולי יעודי (ע"ע פרויקט 'להאיר את הבית'), ונמצאים תחת פיקוח של אנשי מקצוע).
- גישור וטיפול משפחתי בין אבות הלומי קרב לבין הילדים במידה ואחד מהצדדים מעוניין בכך ללא הגבלת גיל וללא תלות באחוזי הנכות של ההורה.

3. תהליך ההכרה:

- הגבלת משך ההכרה בזמן וקיצור המצוקות של המשפחות והילדים.
- מתן תוקף מחייב לחוות דעת של מומחים חיצוניים ברי סמכא בוועדות הרפואיות.
- מתן סיוע וליווי ע"י קצינת נפגעים או גורם מתאים אחר בתהליך ההכרה עבור משפחות שפגוע הקרב נמצא בהכחשה ואינו מטפל בעצמו.
- מתן סיוע וייצוג משפטי בהתאם למבחן הכנסה למשפחות מעוטות יכולת (בדומה לשי"ל).
- משקיף חיצוני מטעם ארגון נכי צה"ל בוועדות הרפואיות, לרבות תיעוד הוועדה בוידאו, תוך מתן עותק לנכה. זאת על מנת למנוע התעמרות, לפקח על הנעשה וכן למנוע מהנכים הצורך לחזור על סיפורם שוב ושוב בוועדות עתידיות.

4. צמצום פערים חברתיים:

- הכרה בהלומי קרב שנפטרו בשל נסיבות טרגיות או בשל מחלות נלוות כחללי צה"ל וליווי המשפחה ע"י קצינת נפגעים או גורם אחר.
- הכרה באלמנת הלום הקרב, שהוכר כאלמנת חלל צה"ל ובקטינים כיתומים לעניין תגמולים.
- מענק לימודים לתואר ראשון / השכלה גבוהה.
- מענק חתונה לילדים בדומה ליתומי חללים.

כפי שנאמר לעיל, כשני שלישי מהלומי הקרב לא מגיבים לטיפול - את רובם לא ניתן להציל מגורלם הכאוב והמר, אך את הילדים והמשפחות אפשר להציל בהקדם. זוהי החובה הערכית והמוסרית של הממסד לחלץ את המשפחות מהתופת שנקלעו אליה בעל כורחם.

פורום דור שני להלם קרב הוקם על ידי הילדים של "חורף שנת 73", אנו מדגישים כי חלון ההזדמנויות לתיקון בין-דורי נסגר והולך עבור משפחות וילדים רבים ואנו תקווה, שהוועדה לא תעמוד מנגד ותתן מזור וסעד לכאב הרב דורי.

בברכה,

בשמת סלע, קובי אברהם ושירז גרינבאום.

פרטי התקשרות

שירז גרינבאום: 052-4215207

shiraz.fly@gmail.com

קובי אברהם 054-3043855

datipage@gmail.com

בשמת סלע: 052-3390849

11bosela@gmail.com